

Г.В. ОЛЬШАНСЬКИЙ,

аспірант кафедри міжнародного менеджменту

ДВНЗ Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Конкурентні переваги регіонів в умовах глобальної регіональної асиметричності

У статті проаналізовано наукові підходи та методика визначення конкурентних переваг регіонів, наведені показники їх оцінювання та можливостей розміщення виробництва, обґрунтовані методичні основи комплексної оцінки рівня соціально-економічного стану регіонів в умовах глобальної парадигми розвитку.

Ключові слова: глобальна регіональна асиметричність, регіон, соціально-економічний розвиток, конкурентні переваги, комплексна оцінка.

Г.В. ОЛЬШАНСКИЙ,

аспірант кафедры международного менеджмента

ДВНЗ Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

Конкурентные преимущества регионов в условиях глобальной региональной асиметричности

В статье проанализированы научные подходы и методика определения конкурентных преимуществ регионов, приведены показатели их оценивания и возможности размещения производства, обоснованы методические основы комплексной оценки уровня социально-экономического состояния регионов в условиях глобальной парадигмы развития.

Ключевые слова: глобальная региональная асиметричность, регион, социально-экономическое развитие, конкурентные преимущества, комплексная оценка.

G. OLSHANSKY,

postgraduate student at the Department of

international management National Economic University named after Vadym Hetman

The competitive advantages of regions in terms of global regional asymmetry

The article analyzes the scientific approaches and methodology of determination of regions competitive advantages, gives the indexes of their estimation and allocation of production. There have been justified the methodological bases of integrated assessment of socio-economic status areas in the global development paradigm.

Keywords: global regional asymmetry, region, socio-economic development, competitive advantages, comprehensive assessment.

Постановка проблеми. На кожному етапі суспільного розвитку завдання удосконалення регіональної організації господарської діяльності в країні істотно змінюються, відображаючи особливості його соціально-економічного розвитку. У сучасних умовах посилення впливу глобалізації нових підходів до теорії та методології розвитку регіонів вимагає формування локальних і регіональних соціально-економічних систем, визначення рівня впливу глобальних чинників на соціально-економічний розвиток регіонів. Слід зазначити, що спільною рисою трансформаційних процесів, що відбуваються в економіці країн світу, перш за все, є зростання відносної самостійності та посилення ролі регіонів у складі національної та глобальної економічних систем. Це зумовлено посиленням процесів глобальної регіональної асиметричності розвитку суспільних систем, поглибленням спеціалізації економічної діяльності регіонів різного рангу, що базується на конкурентних перевагах природно-ресурсного, виробничого, трудового,

транспортного їх потенціалів, територіальної організації виробництва та дії інших чинників у різних країнах та регіонах світу, які позитивно впливають на зменшення витрат на різних стадіях тих чи інших виробничих процесів. Цим самим формується економічно вигідна виробнича спеціалізація регіонів, створюються умови для розвитку міжрегіональних і міждержавних економічних зв'язків. У свою чергу, розширення зовнішньоекономічної діяльності між країнами і регіонами обумовлено об'єктивними причинами, серед яких головною є зростання економічного ефекту у кожному суб'єкті економічних відносин – регіоні-виробнику або регіоні-споживачу. Цим самим створюються умови вигідної концентрації в кожній країні світу лише тих виробництв, які мають найбільш сприятливі природні, економічні, соціальні передумови – конкурентоспроможний природно-ресурсний і соціально-економічний потенціал, гео економічне положення, ринкові та транспортно-комунікаційні переваги тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблем соціально-економічного розвитку регіонів різного таксономічного рангу, визначенню пріоритетів їх розвитку та використання конкурентних переваг присвячено наукові праці багатьох вітчизняних та зарубіжних авторів, зокрема О.Білоруса, І.Бураковського, А. Гальчинського, Б. Данилишина, Д. Лук'яненка, А. Мельник, О. Ольшанської, Г. Петрашка, В. Рокочі, Я. Столярчук, М. Фащевського, А. Філіпенка, Б. Баласса, Ю. Ваннона, П. Кругмана, А. Куклінські, Г. Мюрдала, Г. Ричардсона та ін.

Мета статті. Поділяючи в цілому сучасні погляди науковців, які займаються проблемами економічного регіоналізму в умовах посилення глобалізаційних процесів, слід відзначити, що багато аспектів вивчення глобальної регіональної асиметричності потребують ґрунтовних досліджень як з точки зору виявлення її причин, характеру основних процесів та наслідків для подальшого розвитку національних економік. Дослідження потенціалу та методика оцінювання конкурентних переваг регіонів України в умовах глобалізованого суспільства й становить мету даної статті.

Виклад основного матеріалу. Для аналізу сучасного етапу регіонального соціально-економічного розвитку України, який би відображав його нинішню специфіку, доцільно виходити з позицій суб'єктів національного і регіонального рівня, а також з позицій господарюючих суб'єктів за найбільш значущими статистичними показниками.

Завданням державних органів влади є виконання функцій, покладених на них в системі державного управління. Для прийняття оперативних і стратегічних рішень щодо конкретного використання цих ресурсів на рівні держави необхідно застосовувати показники, що характеризують ефективність використання ресурсів територій як на загальнонаціональному, так і на регіональному рівнях. Для кожного з господарюючих суб'єктів повинні використовуватись показники, які дають оцінку територій з різних позицій – наприклад, з позицій можливості транспортного будівництва, бронювання територій під майбутнє будівництво транспортних магістралей, розвитку систем розселення, забезпечення сприятливих умов для проживання населення, розміщення екологічно небезпечних підприємств, а також з позицій збереження територій, де знаходяться історико-культурна спадщина. Таким чином, для прийняття науково обґрунтованих управлінських рішень щодо перспектив розвитку тієї чи іншої галузі економіки в регіоні необхідним є набір показників, що дозволяють оцінити ефект територіального розвитку, тобто використання території та її потенціалу як ресурсу.

Деякий інший інтерес до регіонального використання ресурсів території у суб'єктів виконавчої влади, тоб-

то регіональних органів влади та місцевого самоврядування, що має відобразитися іншими статистичними показниками обліку їх використання. Перш за все, для забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку регіону необхідні дані про функціональне зонування території, оскільки воно може визначати стратегію просторового розвитку країни. Наприклад, якщо згідно зі стратегією регіонального розвитку передбачається спеціалізація регіону на аграрному виробництві, то важливо знати обсяги сільськогосподарських угідь, якість земельного фонду, типи ґрунтів і т.п. Це вимагає застосування специфічної системи показників.

Для регіональних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування з метою поліпшення інвестиційного клімату в регіоні та залучення інвесторів необхідно знати функціональні можливості територій, їх специфічні особливості, які відповідали б конкретним потребам інвесторів, їх вимогам. Такі завдання стоять перед регіональними органами управління та під час формування мережі рекреаційних підприємств, розміщення об'єктів соціальної інфраструктури і т.і.

Таким чином, для здійснення ефективного управління соціально-економічним розвитком регіонів необхідна різноманітна інформація про можливості територіального зосередження різних видів діяльності і форм їх територіальної організації. Зведеної повної інформації щодо оцінювання територіальних ресурсів немає, тому часто управлінські рішення є нерациональними. Для оцінювання перспектив розвитку і територіальної організації об'єктів підприємництва, а також мережі населених пунктів, соціальної, енергетичної, транспортної інфраструктури необхідно мати сукупність показників, які максимально повно характеризують особливості території.

Оцінка регіонального ресурсу для соціально-економічного розвитку також повинна стосуватися населених пунктів, їх населення, адміністративного та соціально-економічного статусу, а також території за межами населених пунктів, характеристики її рельєфу, функціональних можливостей, інфраструктурного облаштування тощо.

Що стосується показників оцінювання конкурентних переваг регіону, то серед них слід особливо виділити такі:

1. Оцінювання ресурсу регіону або населеного пункту слід починати з характеристики його гео економічного положення. Адже місце розташування регіону по відношенню до адміністративно-політичним, економічним і культурним центрам має визначальний вплив на перспективи соціально-економічного розвитку прилеглих територій. Зовсім інша ситуація за привабливістю інвестицій у периферійних регіонах, де не тільки виробнича, а й соціальна інфраструктура менш розвинена, перелік послуг обмежений, можливості вибору видів трудової діяльності майже відсутні, а зв'язок

з промисловими центрами має періодичний характер. Також геоположення слід оцінювати як щодо суміжних поселень, так і щодо великих центрів країни, а також з урахуванням глобального міждержавного значення. Особливо це важливо для визначення ступеню участі регіону в світових ринках товарів і послуг.

Для оцінювання геоекономічного положення можна застосувати бальну систему, привласнюючи бали регіону в залежності від його розташування щодо центру транспортного та інфраструктурного забезпечення тощо. Центральним регіонам присвоюється високе рангове місце (найвищий бал). Місця для інших регіонів присвоюються в залежності від їх місця розташування по відношенню до центрального регіону. В Україні центральним регіоном є Київ, а субрегіональними центрами першого порядку виступають міста – обласні центри та великі міста. Субрегіональними центрами другого порядку є райцентри і міста обласного і районного підпорядкування. Проведене ранжування території країни за показниками геоположення є важливим інструментом прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо соціально-економічного розвитку регіонів.

2. У структурі оцінки потенційних можливостей території важливе місце займає потенціал її адміністративного статусу. Добре відомо, що з адміністративним статусом пов'язаний перелік функцій поселення. Чим більше функцій у міста, тим більше розвинена його інфраструктура, тим вище доступ населення до різних соціальних і ринкових послуг, тим більший вибір видів діяльності, можливостей освітнього і культурного розвитку і т.п.

Розподіл статусних адміністративних повноважень в Україні належить:

- столиці;
- регіональним центрам обласного рангу;
- містам обласного і районного підпорядкування;
- райцентрам і центрам сільрад.

Додатковими показниками можуть бути історичні, соціально-культурні, рекреаційні або промислові функції поселень.

3. Важливим показником для оцінювання конкурентних переваг регіону має бути транспортно-інфраструктурне положення і наявність логістичних центрів. Місцезнаходження регіону поблизу транспортної магістралі значно підвищує потенціал регіону, а отже позитивно впливає на його соціально-економічний розвиток і має значні можливості для інвестиційної привабливості. Оцінку розміщення поселень по відношенню до транспортної мережі також слід здійснювати за допомогою методу ранжування. Високий ранг мають ті міста та регіони, де щільність і структура транспортних магістралей буде високою. При цьому слід враховувати не тільки регіональне значення транспортних магістралей, а й національне і глобаль-

не поєднання видів магістралей – сухопутних, морських, повітряних, електронних тощо. По мірі зменшення видів транспорту, що проходять по території регіону, значущості магістралей, зменшується транспортний потенціал регіону, а значить і його рангове місце. Додатковим показником для ранжирування регіонів може бути транспортна доступність населення.

4. Важливим показником оцінювання конкурентних переваг регіону є рівень зосередження тут виробничого потенціалу, який є базою розвитку реального сектора економіки. Перш за все, це стосується основних засобів промисловості, сільського господарства і будівництва. Оцінювання його здійснюється не тільки за обсягами в грошовому вираженні, але й за рівнем зношеності, інноваційності тощо.

5. Показниками оцінювання переваг соціально-економічного розвитку регіонів можуть бути також інвестиції в основний капітал, випуск продукції в розрахунок на одного зайнятого та ін. Ці дані досить доступні і можуть бути розраховані за всіма типами регіонів. Ранжування регіонів за цими показниками має важливе значення для оцінки конкурентного потенціалу регіонів і прийняття обґрунтованих рішень.

6. Особливе місце у визначенні конкурентних переваг соціально-економічного розвитку регіону займає оцінка його природно-ресурсного потенціалу. Це пов'язано з тим, що місцеві ресурси, перш за все, є базою виробництва товарів, а значить збагачення місцевих бюджетів. Оцінювання цього потенціалу слід здійснювати покомпонентно, акцентуючи увагу на тих складових, використання яких дає найбільшу додану вартість. Оцінювання повинно включати як економічний, так і технологічний аспекти. Ранжування регіонів за цими показниками дає аргументовані підстави для прийняття обґрунтованих рішень.

7. На особливу увагу заслуговує соціальний потенціал регіонів, адже він стосується головної продуктивної сили – населення. Оцінювання цього потенціалу включає сукупність показників, які, в залежності від необхідності, можуть бути більш-менш деталізовані. Перш за все, необхідно оцінити демографічний потенціал регіону, що необхідно для визначення трудового і споживчого потенціалу, тобто оцінки майбутньої робочої сили і розвитку споживчого ринку регіону.

Основні показники розміщення виробництва в регіонах України можна згрупувати наступним чином:

1. У нинішніх умовах склалася ситуація, коли в населеному пункті може бути лише одне підприємство, що характерно для малонаселених пунктів. Такий характер розміщення виробництва хоча і створює певну економічну базу розвитку поселення, проте в ринкових нестабільних умовах, коли можливе банкрутство підприємства, слід очікувати важких економічних і соціальних

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

наслідків для жителів населеного пункту. Тому механізми управління соціально-економічним розвитком повинні передбачати можливість диверсифікації структури виробництва за видами діяльності в населених пунктах.

2. Під час оцінювання розміщення виробництва в населених пунктах важливо проаналізувати місце реєстрації підприємств, оскільки є випадки реєстрації підприємств за місцезнаходженням основного офісу. Така ситуація негативно впливає на формування місцевих бюджетів, так стримує розвиток галузей соціальної сфери регіонів.

3. Особливою проблемою сучасного соціально-економічного розвитку регіонів є забезпечення потреб населення регіонів соціальними послугами. Обмежений їх перелік або відсутність створює умови для міграції населення або незадоволеного попиту. Соціальні послуги включають широке коло видів діяльності, спрямованих, насамперед, на створення належних соціальних умов проживання населення. Провідними серед соціальних послуг є житлово-комунальні. Аналіз забезпеченості населення житлом в регіонах свідчить про наявність значної контрастності. Оскільки ринок житла в Україні не розвинений, а заробітна плата не дозволяє зняти квартиру в будь-якому поселенні, де є робоче місце, то це стримує мобільність населення. Низька мобільність працюючих в умовах відсутності роботи за місцем проживання призводить до зростання бідності населення. Маятникова міграція в цьому випадку не вирішує проблему, оскільки транспортні можливості обмежені.

4. Важливим також є аналіз доступності для населення освітніх, медичних та інших соціальних послуг в населених пунктах. Наявність аналітичних даних, визначення тенденцій розвитку соціальної сфери в регіонах і населених пунктах є досить аргументованою підставою для прийняття управлінських рішень про необхідність поліпшення соціально-економічного розвитку регіонів.

Для поглибленої оцінки потенціалу регіонів, як вихідних принципів розробки програм соціально-економічного розвитку регіонів, Кабінетом Міністрів України розроблено концепцію рейтингової оцінки галузей економіки та суб'єктів господарювання. Вона визначає основні принципи рейтингової оцінки регіонів, галузей національної економіки, суб'єктів господарювання з урахуванням досвіду міжнародних рейтингових агентств, результати роботи яких використовуються інвесторами на міжнародних фінансових ринках.

Слід зазначити, що для сучасного етапу глобального розвитку економічної системи важливим ресурсом стали новітні інформаційні технології, які є важливим засобом економічного розвитку компаній і країн. Вони дозволяють об'єднати в єдине ціле підприємства, що знаходяться в різних країнах світу. Це посилює оперативність управління ресурсами, технологіями, масш-

табами виробництва відповідно до потреб ринку. Цим створюються нові можливості територіального поділу праці за рахунок децентралізації виробництва відповідно до зміни ринкової кон'юнктури, більш повного задоволення потреб споживачів в різних регіонах світу, а значить отримання найбільшого ефекту від економічної діяльності. Так формуються мультинаціональні компанії, у складі яких функціонують не лише материнські, а й дочірні і внучаті компанії, що сприяє більш повному завоюванню ринків різних держав.

Висновки

Суперечливий характер економічної діяльності, який формується динамічністю конкурентних переваг регіонів, змінами споживчих пріоритетів, актуальністю задоволення потреб, динамічністю політичних та соціальних ситуацій в світі зумовлює необхідність пошуку нових можливостей вирішення найбільш гострих протиріч подальшого економічного розвитку країн і регіонів. В останній історичний період подолання труднощів регіонального і національного розвитку пов'язується з утворенням міждержавних (регіональних) формувань [7, с.76].

В Європі до таких формувань відносяться ЄС, в північній Америці НАФТА, Південно-Східній Азії АСЕАН та ін. Перевагою таких об'єднань є те, що в межах блоків країн ефективніше досягаються домовленості з різноманітних проблем зовнішньоекономічної діяльності. Разом з тим, новий економічний регіоналізм не вирішує повною мірою сучасні економічні і соціальні проблеми. Про це свідчать економічні кризові процеси в ЄС та його країнах (Іспанія, Португалія, Греція та ін.), які тривають значний період часу.

Участь України та її регіонів у функціонуванні світової господарської системи в останній період спрямована на вирішення економічних і соціальних питань нинішнього і майбутнього періодів. З позиції економічного регіоналізму пріоритетного значення набувають питання обґрунтування виробничої спеціалізації регіонів, яка забезпечувала б їм конкурентні переваги у світогосподарській системі насамперед за рахунок наукомісткої продукції, товарів промислового і аграрного секторів економіки, сфери послуг в науковій, виробничій, транспортній, рекреаційній та інших видах діяльності, які мають унікальні переваги в світовій економічній системі.

Міжнародний територіальний поділ праці зумовлює інтеграційні процеси і зростаючу взаємозалежність як держав світу, так і окремих регіонів. У сучасних умовах жодна країна світу не може повноцінно розвиватися, якщо вона не входить в систему світогосподарських чи регіональних зв'язків. Саме міждержавні і міжрегіональні економічні зв'язки сприяють розв'язанню важливих економічних, соціальних та інших проблем країн та їх регіонів.

Список використаних джерел

1. Державне управління регіональним розвитком України: Монографія / За заг. ред. В.Є. Воротіна, Я.Ф. Жаліла. – К.: НІСД, 2010. – 288 с.
2. Економічні проблеми XXI століття: міжнародний та український виміри: [монографія] / За ред. С.І.Юрія, Є.В.Савельєва. – К.: Знання, 2007. – 595 с.
3. Изард У. Методы регионального анализа: введение в науку о регионах. – М., 1966. – 355 с. 8.
4. Лук'яненко Д.Г. Глобальні фінансові дисбаланси та їх макроекономічні наслідки / Дмитро Лук'яненко, Анатолій Поручник, Ярослава Столярчук // Журнал європейської економіки. – 2010. – Том 9 (1). – С. 24–32.
5. Лук'яненко Д.Г. Глобальна економічна інтеграція: Монографія. – К.: ТОВ «Національний підручник», 2008. – 220 с.
6. Нова державна регіональна політика в Україні. 36. на-ук. праць. За ред. В.С. Куйбіді. – К.: Крамар, 2009. – 232 с.
7. Соколенко С.І. Глобалізація і економіка України: – К.: Ло-гос, 1999. – 568с.
8. Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: ме-тодологія и практика / Данилишин Б.М., Фащевській М.І., Чернюк Л.Г. – Черкаси: ЧДТУ, 2006. – 315 с.
9. Kuklinski, A. (1987). Regional policies: Experience and prospects. International Social Journal. Oxford: Basil Blackwell, Vol. XXXIX, #2.
10. Richardson, H.W. (1995). Economies and Diseconomies of Agglomeration. Urban agglomerations and economic growth. (Publications of the Egon-Sohmen-Foundation). Papers of a conference held in Zurich in 1993. Berlin, Springer-Verlag, 157 p.
11. Vance Rupert B., Region / International Encyclopedia of the Social Sciences, Hg: David L. Sills, Band 13, London/New York 1968. P.377.

УДК 336.1

*О.В. ШИНКАРЮК,
к.е.н., докторант, Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки
Мінекономрозвитку та торгівлі України*

Становлення та розвиток інформаційно-методичного забезпечення моніторингу регіонального людського розвитку (в контексті реалізації національних завдань ЦРТ*)

Стаття присвячена розкриттю сутності та змісту складових інформаційно-методичного забезпечення досягнення узгодженості системи показників оцінки ІРЛР й матриці завдань та індикаторів досягнення національних цілей і завдань ЦРТ. Це забезпечить адресну збалансованість програмних заходів зміни показників людського розвитку з основними напрямками стратегічних цілей державної соціальної політики.

Ключові слова: людський розвиток, аспекти, показники, цілі, завдання, індикатори, моніторинг.

*О.В. ШИНКАРЮК,
к.э.н., докторант, Государственный научно-исследовательский институт информатизации и моделирования
экономики Минэкономразвития и торговли Украины*

Становление и развитие информационно-методического обеспечения мониторинга регионального человеческого развития (в контексте реализации национальных задач ЦРТ)

Статья посвящена раскрытию сущности и содержания составляющих информационно-методического обеспечения достижения согласованности системы показателей оценки ИРЛР и матрицы задач и индикаторов достижения национальных целей и задач ЦРТ. Это обеспечит адресную сбалансированность программных мероприятий изменения показателей человеческого развития с основными направлениями стратегических целей государственной социальной политики.

Ключевые слова: развитие общества, аспекты, показатели, цели, задачи, индикаторы, мониторинг.

*O. SHINKARYUK,
PhD in economics, doctoral candidate, Research Institute Information and Modeling Economic,
Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine*

Formation and development of development and methodological support for monitoring regional human development (in the context of national objectives of millennium development GOALS)

The article is devoted to disclosure nature and content of the components of information and methodological support for achieving of coherence of system of indicators in order to evaluate the Index of regional human * ЦРТ – Цілі Розвитку Тисячоліття